

Йордан Йовков
В Кубадин

Един особен вид приема всяка местност, която е била арена на голямо сражение. Може да се е минало време и скорошните следи да са изличени. Все пак никога окоето не ще види само простия и безстрастен пейзаж. Хълмове, долища, могили, поляни, лъкатушни пътища – всеки един кът е добил в очертанията си нещо нова, изразително и одухотворено. Като че тая мъртва природа крие вече свое съзнание, изпълнено с виденията на страшната драма, и пустинното безмълвие наоколо е тихата меланхолия на спомените.

Това чувство би изпитал човек на която и да било историческа местност, но неотразимо и силно то ни обхваща тук, пред кубадинските позиции. Шосето, което иде от Байрамдере, щом напусне това село, веднага се изкачва върху един хълм. Оттук вече се открива пространното бойно поле, което още пази всичките си следи. На всяка страна се виждат дълбоки окопи, ходове за съобщения, заслони. Малките стрелкови окопчета, като черни петна, изпъстрят зеленината на полето и още отбелязват всяка фаза, всеки тласък и всеки полет на атаката. Навсякъде зяят черни ями, изровени от фугасните гранати, виждат се шрапнелни чаши, гилзи, земята някъде цяла е посипана с картонени парчета от разкъсаните патронни кутии. Ето и телената мрежа. Краищата и се губят далеч вляво и вдясно и в това поле, лишено и от най-малкия храст, коловете отчетливо и ясно се чернеят и ръждясалият тел се преплита между тях като усуканите стъбла на шипка. На едно място телената преграда е разкъсана. Зее широк отвор. Окопите са празни, из тях – разхвърляна слама, оловени кутии, дъски, дрипи, затъпкани в калта сухарни торби. Нищо повече не се вижда. Но това място още глъхне в някакво вцепенение и нещо невидимо и зловещо тежи във въздуха над него. Наоколо е широко и безкрайно поле, хубаво, както всякога. Нивите са позеленели от саморасли жита и макар да с късна есен, синапът е цъфнал и се жълтее на големи петна. Далеч над равната линия на хоризонта бавно се носят гъсти орляци от черни птици.

Бурята на сражението, която е прекосила полето, не е пощадила и селата. В Карабака много къщи са ударени от гранати и сред стените зяят черни дупки. Един нов кантон на шосето в това село е почти цял разрушен. Но тук може да се види нещо твърде забавно, защото шегите не липсват и в най-покъртителните трагедии. В този кантон са престояли румънски офицери, навярно някой щаб. Варосаната стена в антрето е изпъстрена с всевъзможни подписи. И в най-усилни часове тия хора са можали да отделят време за една суетна слабост. Особено се хвърлят в очи тия думи, четливо и с хубав почерк написани: „Locutinent L. Вајан

camendant al detachmentului special. Corpul V. Armata.“ А най-отгоре нервно и много едро някой е написал: „Au gevoig.“ Но вижда се, че той е бързал, защото тия, които е трябвало да прочетат това, не са били твърде далеч.

Няколко километра оттатък укрепената позиция е Кубадин. Селото е голямо, има повече от триста къщи. Голяма част от населението си стои. Това са татари, турци и немски колонисти. Разликата между зданията е тъй голяма, както между самите хора. Къщите на немците са спретнати, еднообразни, чисто вапсани и покрити с ламарина. В тоя квартал от двете страни на шосето се редят високи стари акации и пространната улица има вид на същински булевард. Татарските хижи, както навсякъде из Добруджа, са продълговати, схлупени и ниски. Покрити са с пръст, обилно обрасла с трева и бурен. Нищо, разбира се, не е останало от предишния живот на селото. По шосето непрекъснато се движат транспорти, из улиците се движат български войници, германски драгуни, или пък някой турски войник в бозява униформа и енверие.

Исках да науча нещо за миналото на селото и като най-стар в селото човек ми посочиха ходжата Ахмед Абибулла. Той е седемдесетгодишен старец, облечен в дълго жълто либаде, с голяма чалма и с бяла като сняг брада. Намерих го пред къщата му, загледан пред себе си, в това мечтателно съзерцание и невъзмутимо спокойствие, присъщо на всеки мъдрец. Старият Абибулла е видял много нещо през живота си. Онова, което е предопределено, неизбежно трябва да се случи и затова новите събития почти не го вълнуват. Той е един от първите жители на Кубадин, а сам е роден в Крим. Татарската колония е заварила в селото само няколко семейства турци. Власите и немците са дошли едва преди трийсетина години. Името на селото, обяснява старецът, произлиза от две арабски думи: хубд, което значи въ-зел или полюс, и еди – седем. Кубадин ще рече – възел на седем пътища. Тук е бил, пък и сега е, голям кръстопът: идат и се пресичат пътищата Добрич – Меджидие, Добрич – Кюстенджа, Силистра – Кюстенджа и още много други.

Тоя кръстопът познава много зрелища от миналото. Някога оттук са минавали мирните търговски кербани, минавали са и са се връщали войски не през една война. Минал е оттук на път за Меджидие и султан Абдул Меджид. Блясъкът и величието на миналото още повече растат и се усилват в спомените. Старият Абибулла се оживява и надълго разказва за тоя епизод. И може би той не преувеличава. Защото двамата прочути монарси от тая епоха – Махмуд II и Абдул Меджид, баща и син – имат особено място в историята. Подобно на някогашните багдадскн

халифи, те напущаха дворците и пътуваха между народите си. Придворен астролог определяше щастливия ден за всяко царско тръгване, блясъкът и великолепието на шествието бяха баснословни. Но погледът на владетеля искаше да проникне и в най-бедната колиба, искаше да открие, да види и да отстрани всяко беззаконие и всяка болка. В Меджидие султанът намерил града нечист и кален, заобиколен със зловонни блатата. Заповядал да се прокопаят канали към Дунава, които да отведат водата на блатата. Затова и градът е бил прекръстен на негово име. Всичко това Абибулла е запомнил много добре и с очите си е видял султана и бляскавата кавалкада от паши, явери и копиеносци.

Старецът спокойно разказва и за последните събития. Месец преди последната атака на кубадинските позиции, всички жители на селото са били изселени, отведени във вътрешността, но скоро отново се завърнали. В Кубадин, освен румънските войски, е имало и руски, между които немалко са били кримски татари: Рустем бей, провизионер, и Селямет Мурза – суварие комендар. Татарите хранят стара ненавист към русите, но високият чин на сънародниците все пак ласкае самолюбието на стареца и той твърде подробно описва униформата и войнствения вид на Селямет Мурза. Става дума за Крим. Там няма тия голи полета, както тука. Градините са пълни със синопски ябълки, кипариси, смокви, маслини и грозде. Хубаво е там. Старецът се вълнува и отново заговарва за Селямет Мурза. Носталгията за родния край се събужда у него и пред очите му възкръсват легендите за храбрите джигити.

Румъните разказвали, че кубадинските позиции са непревземаеми. Но внезапно започва атаката. Страшна буря се подигнала на запад, към Бешаул, Карабака и Софулар. През нощта селото се изпълнило с войски, обози и артилерия. Всички бързали назад. Сутринта боят се започнал наблизко и гранати и куршуми падали в самото село.

Изведнъж утихнало всичко. Старецът излязъл навън, но бързо се обърнал да се прибере: в двора имало руски войници. Но тия руси заговорили български, после турски: те били българи!

– Исках да ги гостя – разказва старецът, – исках да им дам всичко, което имам. „Бързаве – казват, – имаме работа!“ И ходят, вред надничат, търсят.

Старецът свършва разказа си. Стъмнява се. От полето се дигат черни ята птици и бавно се носят на запад. Абибулла следи техния полет. Той е стар, видял е много неща и, като всеки източен мъдрец, обича философските сентенции и кабалистичните числа. Той прибавя замислено:

– Седем пътища се събират тука. Седем народа от седем езика и

седем вери се срещнаха и се удариха в Кубадин. Голяма и страшна битка беше!

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Иван Иванов или екип на abc дизайн

Публикация

Йордан Йовков, „Събрани съчинения в шест тома“, Том първи, „Български писател“,
С. 1976. Под общата редакцията на Симеон Султанов.

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/7925>]